

ԱՎԵՏԻՔ ՍԱՀԱԿԻ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ (1875—1957)

1957 թվականի հոկտեմբերի 17-ին, Երևանի իր բնակարանում, խոր ծերության մեջ, 82 տարեկան հասակում, վախճանվեց մեծատաղանդ բանաստեղծ, հայ գրականության կլասիկ, Հայկական ՍՍՏ Գերագույն Սովետի դեպուտատ, Հայաստանի սովետական գրողների միության վարչության նախագահ, Հայկական ՍՍՏ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի պատվո լանդամ Ավետիք Սահակի Իսահակյանը:

Հայ գրականության մեծանուն վարպետի՝ Ավետիք Իսահակյանի մահը ամենադառն կորուստն էր բովանդակ հայրության համար: Նա իրավամբ ճանաչվել և մեծարվել էր որպես հայ բանաստեղծության և գեղարվեստական արձակի մեծատաղանդ վարպետ, ավելի քան իր վաթսուոմ տարվա գրական վաստակով:

Ոչ եւ է հայ գրականության նահապետը, Լոբեց մեծ քնարերգակ բանաստեղծի քնարը, դադարեց լուսախեղուց մտքի լայն դիպավագոն ունեցող հումանիստի բոցավառ սիրտը, շիջավ ժողովուրդների ազատության և եղբայրության ջատագովի, խաղաղության անկուն պաշտպանի մարգարեական ձայնը:

Հայրենիքը արժանավորապես ողբաց իր մեծ ու հավատարիմ քաղաքացու մահը, հայ ժողովուրդը՝ իր մեծատաղանդ բանաստեղծ որդու և անկաշառ հայրենասերի մահը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ողբաց իր հարազատ ու հավատարմոր զավկի կորուստը, իսկ Ամենայն Հայոց Հայրապետը սգաց իր մեծ լուսնակամի անդամանելի կորուստը:

Ավելի քան վաթսուոմ տարիներ հնչել է Իսահակյանի քնարը, հարազատ ժողովրդի վշտերով և տուրախություններով: Նրա քնարի լարերն էին սերը, հումանիզմն ու հայրենասիրությունը: Նա սիրում էր և պաշտում Հայրենի հողն ու ջուրը, հավքերն ու ծաղիկները, հայոց լեզուն ու մշակույթը, Ս. Էջմիածինն ու մեր ավանդությունները: Նա Հայրենիքի

հայությունն ու Սփյուռքի հայրենակարոտ ժողովուրդը միմյանց շաղկապող ոսկե կամուրջն էր, հայ ժողովրդի կենսունակության, իմաստության խորհրդանշանը:

Մեծ և անփոխարինելի է հայ գրականության կորուստը և խոր՝ հայ ժողովրդի վիշտը:

Ավետիք Իսահակյանը նույնքան թանկ և սիրելի էր Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Հայրապետի համար: Նա բանաստեղծի ջերմությամբ, Իսահակյանական շնչով սիրում էր և պաշտում Ս. Էջմիածինը: Ահա թե ինչու Մայր Աթոռը, Ամենայն Հայոց Հայրապետը խորունկ վշտով և սրտի մորմոքով ողբում է մեծ բանաստեղծի և հայրենասերի մահը:

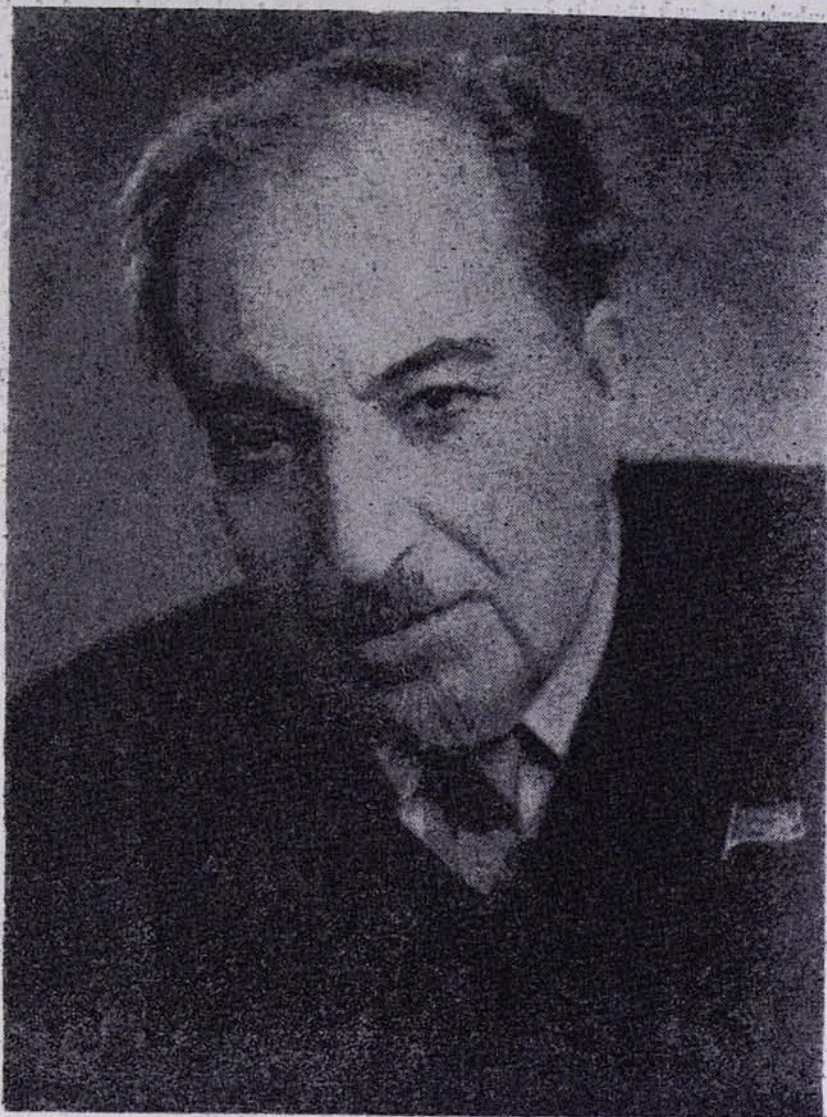
Ավետիք Իսահակյանը ծնվել է 1875 թվականի հոկտեմբերի 30-ին Ալեքսանդրոպոլում (Լենինական): Նրա մանկությունն ու պատանեկությունը անցել է հարազատ ժողովրդի գրկում, Շիրակի դաշտում, հայրենի բնաշխարհում: Նա իր նախնական կրթությունը ստացել է Ալեքսանդրոպոլի ժխական դպրոցում, իսկ միջնակարգ կրթությունը՝ 1889—1891 թվականներին Էջմիածնի Գևորգյան ճեմարանում: Հայկական ավանդություններով հարուստ և հայ ժողովրդի կյանքի և պատմության հետ սերտորեն կապված հարազատ միջավայրում կոփվում է ապագա մեծ բանաստեղծն ու հայրենասերը:

Ուսման բոլոր ծարավը ուսումնաստենչ երիտասարդին տանում է Եվրոպա: 1893 թվականին նա թողնում է հայրենի տունն ու օջախը և մեկնում է արտասահման՝ սովորելու Լայպցիգի և Ցյուրիխի Համալսարաններում, հետևելով գրականության և փիլիսոփայության:

Իսահակյանը սկսել է գրել 11—12 տարեկան հասակից: Ծննդատեղում սկսում է նրա ստեղծագործական խոստումնալից կյանքը, ծննդատեղի ռուսաց թեզվի և գրականության դասախոս Հովհաննես Հովհաննիսյանի բարերար ազդեցությամբ և առաջնորդությամբ:

1897 թվականի վերջերին լույս է տեսնում Իսահակյանի բանաստեղծությունների առաջին ժողովածուն «Երգեր և վերքեր» հատկանշական խորագրով, որը ջերմ ընդունելության է արժանանում գրասեր հասարակության կողմից։ Հայ ընթերցող հասարակու-

ղովածուն, ուր արտացոլվում են ժողովրդի նվիրական խոհերն ու զգացմունքները, վիշտն ու ուրախությունը։ Մեծ բանաստեղծը իր հոգում խանդավառանքով է փայփայել միշտ ազատ Հայրենիքի գաղափարը։ Նա իր գեղեցկահյուս երգերը նվիրել է Հայրենիքին։

թյունը այդ օրվանից գուրգուրանքով է շրջապատում իր ապագա վարպետին, որը հաստատուն քայլերով մտնում է հայ գրականության անդամատանից ներս, որպես ինքնատիպ և իրավ բանաստեղծ։

1903 թվականին հրատարակվում է Իսահակյանի բանաստեղծությունների նոր ժո-

ղովածուն 1908 թվականին Թիֆլիսում հրատարակվում է Իսահակյանի «Երգեր ու վերքեր»-ի նոր ժողովածուն, հարստացած նոր երգերով ու մոտիվներով։

1911 թվականին նա նորից արտասահմանում է, օտարության անհյուրընկալ ու մղվածամբաներում մոլորված։

1914—1918 թվականների համաշխարհային առաջին պատերազմի սև օրերին նա խորապես ապրում է իր ժողովրդի անլուր ողբերգությունը։ Նրա քնարի լարերը ավելի թախծոտ ու վշտագին են հեծեծում։

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատումից հետո նա բնդմիշտ թոթափելով իր ոտքերից պանդխտության փոշին, 1936 թվականին վերադառնում է Հայրենիք՝ իր ազատ ու ստեղծագործ ժողովրդի գիրկը, երիտասարդական եռանդով և ոգևորությամբ մասնակցելու համար Հայրենիքի վերելքին։ Նա եռանդով և երիտասարդի ոգևորությամբ նվիրվում է վերածնված հայ ժողովրդի նոր կյանքի կառուցման ստոր գործին։ Նա առանձին «գեղեցկությամբ և թափով երգում է Սովետական Հայաստանի ուժի, ջահելության և պայծառ ապագայի երգը»։

Հայ գրականության արևմտյան նահապետ միշտ շրջապատված է եղել հայ ժողովրդի և Հայրենի կառավարության ջերմ հոգատարությամբ։

Վարպետը, հայրենի գրականության մատուցած իր ծառայությունների համար, պարգևատրվել է պետական շքանշաններով։ Նրկու անգամ պարգևատրվել է Լենինի շքանշանով, Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի դպրուստ էր և Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս։ Նա Հայաստանի սովետական գրողների միության մշտական նախագահն էր։

Հոկտեմբերի 21-ին, երկուշաբթի օր, Վեհափառ Հայրապետը, երեկոյան ժամը 6-ին, գերաշնորհ Տ. Մամբրե, Տ. Սիոն, Տ. Սահակ, Տ. Հայկազուն սրբազանների և հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ և Տ. Եղիշե վարդապետների ընկերակցությամբ մեկնեց Երևան՝ Հայֆիլհարմոնիայի համերգային փոքր դահլիճ, ուր դրված էր Վարպետի թավջապատ դադաղը՝ վերջին հրաժեշտը տալու իր մեծ բարեկամին։ Իսահակյանի դադաղի վերև, խոր կսկիծը սեղմած կրծքին՝ Վեհափառ Հայրապետը կանգնեց լուռ ու աղոթեց... Վեհափառ Հայրապետի, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և միաբանության անունից դրվեց ծաղկեպսակ մեծանուն բանաստեղծի դադաղի վրա։ Վերջում Վեհափառ Հայրապետը Իր վշտակցությունը հայտնելով Իսահակյան ընտանիքին և թաղման հանձնաժողովի կառավարական անդամներին՝ հայ ժողովրդի կրած կորստի համար, մեկնեց էջմիածին։

Հոկտեմբերի 22-ին, երեքշաբթի օր, ժամը 10.30-ին, Մայր Տաճարում, Վեհափառ Հայրապետը նախագահեց Ա. Իսահակյանի հոգու փրկության համար կատարված հոգեհանգստյան արարողության։

Ժամը 11-ին Հոգևոր Ծեմարանի հանդիսարանում կայացավ սգահանդես Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ։

Ծեմարանի ուսանողությունը իր սրտագին տուրքը, իր սրտի պարտքն էր տալիս Վարպետի հիշատակին, իր երգերով և արտասանություններով։

Սգո հանդեսում խոսք առին հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետը, պ. Արթուր Հատիսյանը՝ և վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն սրբազանը։

Վերջում խոսք առավ Վեհափառ Հայրապետը։

«Ամբողջ հայ ժողովրդի հետ մենք այ մեր սրտերում մեջ խորապես կազանք տխուր մահը մեր սիրելի Վարպետի, մարդու մը, բարեկամի մը, տաղանդավոր բանաստեղծի մը, որ հայ ժողովրդի փառքը կկազմեր։ Մարդկանորեն անհնարին է միշտ չունենալ այսպիսի ահավոր կորուստի մը առթիվ, որ կարծես մեր բոլորի սրտերին անջատվեցավ։

Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինը, որ մեծանուն բանաստեղծի հարազատ մեկ տունն էր, Հոգևոր Ծեմարանը, որուն հանդեսը մասնավոր հետաքրքրություն, գուրգուրանք ու սեր ունի, չեն կրնար այսօր չարտահայտել իրենց խորունկ ցավն ու տխրությունը։

Հաճախ զայն գրկաբաց կընդունեինք բոլորս այ անխորի, թևանցով կառաջնորդեինք Մայր Տաճար, Վեհարան, Հոգևոր Ծեմարան և կղզայինք, որ այս սուրբ տեղը այն վայրն է, որտեղ անոր հոգին կունենար առավելագույն տերախությունը։ Այստեղ ան կհիշեր իր պատանեկության տարիները, այստեղ կգրտներ մեր ժողովրդի և Եկեղեցվո դարավոր պատմութենեն եկած այն ոգին, որն ինքը շատ կփնտռեր։

Մենք քրիստոնյա Եկեղեցվո մը սպասավորներն ենք և կհավատանք հոգիին անմահությանը, գիտենք, որ այն, ինչ ոգի, տաղանդ, հանճար կկուլի, չի կրնար մեռնիլ։ Եվ այս մեզ խորապես կմոխթանի։ Մեր բոլորի սիրելի Վարպետը դարձյալ վախճան, մահ չունի, չեն կրնար մեռնիլ Ավետիք Իսահակյանները։ Ան դարձած է, մանավանդ մահեն հետո, — և այդպես պատահած է գրեթե բոլոր մեծ մարդոց պարագային, — մեր և իր հարազատ ժողովրդի բոլոր զանգվածներուն սեփականությունը։ Սակավաթիվ մարդերու, շատ քիչերուն կմիճակվի այսպիսի համաժողովրդական սիրով ու գուրգուրանքով շրջա-

պատվիր: Մեր գրականության պատմությունը տված է մեզ բավականաչափ մեծ թվով բանաստեղծներու անուններ, որոնցմե քչերն են, որ հավերժորեն պիտի ապրին մեր ժողովրդին հետ: Վարուժանի, Մեծարենցի, Թումանյանի ու Տերյանի մեծ անուններուն հետ Ավետիք Իսահակյանի անունը շատ ներդրանակ ու գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը կկազմե:

Իր հիանալի ստեղծագործություններուն մեջ մեծ, խորունկ զգացումներու և խոհերու աշխարհ, տիեզերք մը կա, Գյոթեյան մեծություն մը ու ծավալով: Այդ աշխարհը ունի տխուր շեշտներու և հոռեանքության զգացում մը հաճախ, սակայն զգացումը, որ մեզ կթելադրե հումանիզմ, մարդկայնություն, հայրենասիրություն, ազգասիրություն, լավատեսություն, հավատք դեպի ապագան, և այս բոլորը անշուշտ կբխին մեր ժողովրդի զգացումներեն, խոհերեն, ցանկություններեն:

Վստահ ենք, որ Մեզ այնպես պիտի թվի, թե Վարպետը միշտ պիտի բնակի Երևանի

մեջ, իր օջախին մեջ, միշտ պիտի կրնանք այցելության երթալ իրեն և միշտ կրնանք վայելել անոր ներկայությունը Մայր Աթոռի մեջ, մեր բոլորի սրտին մոտիկ և Մեր կողքին:

Հարգանք իր մեծ ոգիին, հանճարին ու հիշատակին:

Ազո հանդեսը փակվեց Տերունական աղոթքով:

Նույն օրը, հետմիջօրեի ժամը 3-ին, Վեհափառ Հայրապետի անունից բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանի թաղման արարողություններին մասնակցեց մի պատգամավորություն գերաշնորհ Տ. Սահակ և Տ. Հայկազուն սրբազանների գլխավորությամբ և մի գեղեցիկ մետաղյա ծաղկեպսակ դրեց Վարպետի շիրմի վրա:

